



**FNSiN**

# NOS

Nr 1 2026 Årgång 48

Medlemsorgan för Föreningen Natur och Samhälle i Norden



## FNSiN grundades år 1973

Ur föreningens stadgar:

”§2 Föreningen skall samla intresserade av natur och samhälle i Norden till allsidiga studier därav. Genom studieverksamhet, föreläsningar, exkursioner och publikationer skall Föreningen sprida kunskap om natur och samhälle med huvudinriktning på Norden. Föreningen är en religiöst och partipolitiskt obunden ideell förening.

§3 Föreningens huvudsakliga intresseområden är Danmark, Finland, Färöarna, Grönland, Island, Norge, Sverige och Åland samt områden med historisk eller annan anknytning till länderna i Norden.”

FNSiN samarbetar med Studieförbundet Vuxenskolan och med andra föreningar. FNSiN ingår i Förbundet för Ekoparken. (Stadgar och mer information finns på hemsidan.)

Föreningens symbol (logga eller bomärke) är en plan över Ismanstorps fornborg, men man kan också se den som en trädstam i genomskärning (alltså natur och samhälle).



Medlemsbladets namn, NOS, kommer av natur och samhälle. I regel finns på framsidan en bild av en nos i någon form (mule, tryne, näbb, nos ...) och på baksidan ofta, i mån av plats, något som har med samhälle att göra.

## Styrelse

### Ordförande:

Eric Bolander  
072 318 12 25  
eric@bolander.at

### Vice ordförande:

Soili Bisi-Ström  
072 992 16 69  
soilibisi@gmail.com

### Sekreterare:

Camilla Berg  
camillaberg8888@gmail.com

### Kassör, webbansvarig:

Eva Bolander  
eva@bolander.at

### Programsamordnare:

Mikael Johansson  
swoosh695@gmail.com

### Övriga ledamöter:

Bente af Edholm  
bente.fnsin@gmail.com

Nina Bohigas  
Nina\_bohigas@hotmail.com

Rune Bengtsson  
bengtssongrune@gmail.com

## Program

Förslag på programpunkter sändes till Mikael Johansson:

**programansvarig@fnsin.nu**

## NOS

### Redaktion:

Soili Bisi Ström  
Anders Schærström

### Ansvarig utgivare :

Anders Schærström,  
08-758 30 03; 070-693 91 28,  
anders.schaerstrom@telia.com

### Material till NOS skickas till:

nos.fnsin@gmail.com

ISSN: 0348-7970

NOS utkommer 4 ggr/år.  
Manusstopp 1 dec/mars/juni resp. sept.

Tryckt hos: FOI

Framsidan: Vid Christopher Polhems  
Stjärnsund.

Foto: Erik Elvers

Baksidan: Søbygård på Ærø

Foto: Soili Bisi-Ström

### Föreningens hemsida:

**www.fnsin.nu**

e-post: **info@fnsin.nu**

### Medlemsavgiften 2026

Fullbetalandemedlem med  
pappers NOS 200 kr

Fullbetalande medlem  
med E-NOS 160 kr

Familjemedlem (oavsett  
antal) 80 kr

Betalas till plusgiro:

67 01 50—2

### Postadress:

c/o Erik Elvers  
Illerstigen 28  
170 71 Solna

### Våra böcker

(medlemspris, porto tillkommer) :

De goda ogräsen 100 kr

Gotska Sandön 75kr

Kall ökensand 50kr

Spetsbergen 40 kr

Beställ per e-post  
bestallning@fnsin.nu eller

Erik Elvers, sms 0738-  
526399 (ring ej),

Mer information om böcker-  
na:

<https://fnsin.nu/vara-bocker/>

## Styrelsen har ordet

**God fortsättning på det nya året önskar vi alla medlemmar i föreningen.** Vi hoppas att verksamhetsåret i FNSiN skall bli lika intressant och trevligt som det brukar vara. Styrelsen är redan igång med årets program, men välkomnar också idéer från er medlemmar. Vår förhoppning är att kunna göra en gemensam resa till Gotska Sandön i sommar. Vi kikar även på olika alternativ för en lite längre resa i slutet av sommaren. Vi ser fram emot ett ljusst år 2026 med mycket aktiviteter och trevlig samvaro i vår förening.

### Nytt anmälningsförfarande

Som ni kan ha märkt så försökte vi i slutet av förra året att ta hjälp av Vuxenskolan att ta emot anmälningar till föredrag. Det visade sig att deras system inte passade just för vår verksamhet. Därför har vi skapat ett formulär som man hittar på vår hemsida [www.fnsin.nu](http://www.fnsin.nu) under fliken **ANMÄLAN**. Välj den aktivitet du vill anmäla dig till och ange namn, mobilnummer och mailadress. Anmälningarna blir automatiskt till en anmälningslista vilket förenklar mycket för den som är ansvarig för aktiviteten.

Vi har försett alla programnotiser med en länk till formuläret. Där finns också, som tidigare, vem som ansvarar för programpunkten, och som det går att vända sig till med eventuella frågor.

### Skicka tips till tips!

Även om FNSiN ordnar intressanta föredrag och utflykter finns ju sådana även på andra håll.

Om du får se eller höra om något som skulle kunna vara roligt för dina vänner i FNSiN att känna till – skicka en blänkare till [tips@fnsin.nu](mailto:tips@fnsin.nu) så kommer det med i ett medlemsbrev. Tänk på att breven bara kommer ut ca en gång i veckan.

### Programidéer

Det är roligt om flera medlemmar kan bidra med programpunkter. Kanske en vandring, ett museibesök, en resa. Har du ett förslag eller vill du ordna en programpunkt? Skicka förslaget till [programansvarig@fnsin.nu](mailto:programansvarig@fnsin.nu)

### Våra böcker

Vi söker någon som kan ta över förvaringen av föreningens boklager, knappt 1000 exemplar. Vi söker även någon som kan sköta distributionen av beställda böcker. Det behöver inte vara samma person. Det är inte många böcker per år som beställs, så arbetet är således inte speciellt betungande. Om du är intresserad av att hjälpa till med detta, kontakta någon i styrelsen.

## VÅRMÖTE

Medlemmarna i Föreningen Natur och Samhälle i Norden kallas härmed till ordinarie medlemsmöte

**Fredag den 20 mars kl. 18.00**

**Plats: Föreningslokalen, Fatburs Kvarngata 14.  
För att komma in ring till Föreningslokalen från porttelefonen.**

### Dagordning

1. Val av mötesordförande, sekreterare och två justerare.
2. Fastställande av röstlängd.
3. Mötets behöriga utlysande.
4. Fastställande av dagordningen.
5. Protokoll från höstmötet.
6. Verksamhetsberättelse för 2025
7. Resultat- och balansräkning för 2025
8. Revisionsberättelse
9. Fastställande av balansräkning för 2025
10. Fråga om ansvarsfrihet för 2025 styrelse.
11. Motioner (skall vara styrelsen tillhanda senast tre veckor före vårmötet)
12. Fyllnadsval till funktionärsposter.
13. Information om samarbete med andra föreningar.
14. Övriga frågor

Föreningen bjuder på kaffe/thé och smörgås.

VÄLKOMNA!

# Resa till det sydfynska öhavet,

2025-08-18 – 2025-08-22

Vår lilla grupp i gruppen bestod av Barbro, Monika och mig, Ingegerd. För oss gick vägen till Fyn först med tåg från Stockholm till Köpenhamn där vi hann med både Nyhavn och Christiania innan vi nästa dag fortsatte med buss till Svendborg. Där sammanstrålade vi med det övriga gänget, och efter att ha installerat oss på våra rum strosade vi alla i den sommarvarma kvällen genom stan ner till hamnen där vi intog vår middag på en enkel hamnkrog, eller snarare ett gatukök, men med mycket välsmakande fisk- och skaldjursrätter på menyn.

## 19 augusti

Följande morgon tog vi buss 900A till Langeland och öns huvudort Rudkøbing. Var och en köpte sin egen bussbiljett, till alla senare överfarter med färja hade Eva förköpt biljetter till hela gruppen vilket underlättade väldigt mycket.



*På väg mot Rudkøbing*

Väl framme installerade vi oss på våra respektive boenden och tog sedan färjan över till den lilla ön Strynø där Anders hade förbokat vår guide för dagen, Lone Anesen, som hade mycket intressant och tankeväckande att berätta om den speciella samhällsgemenskapen på ön, där de flesta av de ca 220 invånarna är inflyttade; ett fåtal är födda på Strynø. De som väljer att bo på ön måste vara beredda att bidra och delta i olika gemensamma verksamheter och aktiviteter. De som inte passar in eller inte bidrar brukar enligt Lone inom något år fås att förstå att den speciella livsstilen på ön inte passar dem och de väljer därför att flytta därifrån. Många av invånarna är akademiker och man skulle gärna se att olika hantverkare också bosatte sig på ön, elektriker t.ex. saknas.

Av de som har flyttat dit är många driftiga personer och man har varit bra på att söka och beviljas ekonomisk hjälp för att finansiera olika projekt och verksamheter, t.ex. renoveringen av den vackra gamla skolbyggnaden. I Danmark är det tydligen vanligt att privata företag sponsrar och finansierar den typen av projekt. Enligt Lone är Langeland en av de fattigaste kommunerna i Danmark, ingen ekonomisk stöttning är därför att vänta därifrån.



*Vår guide Lone i samtal med gruppen. I förgrunden Lones praktiska transportcykel, nästan ingen biltrafik finns på ön.*

Efter att vi i långsam takt promenerat mot Strynø By medan Lone ingående berättade både om öns historia och hur livet på ön ser ut i dag, åt vi lunch i trädgården till en liten servering som drevs av en vietnamesisk familj. Med Lone som guide fortsatte vi efter lunch vidare genom byn med charmiga hus i prunkande trädgårdar till skolan som även fungerade som allaktivitetshus för alla boende, och sedan till kyrkan.

Hela intrycket av Strynø var att det är en välmående idyll med driftiga invånare som har valt att leva sina liv där tämligen avskilda från omvärlden. Många har sådana jobb att de har möjlighet att distansarbete från ön och andra arbetspendlar på olika sätt.

Besöket på ön var verkligen intressant och Lone var en utmärkt och mycket engagerad guide. Samtidigt väcktes många tankar, och vi pratade om det efteråt, om vad det innebär att välja ett liv i en samhällsgemenskap, en sorts idealsamhälle som Lone beskrev det, som verkade vara så mycket i avskildhet från omvärlden.

Efter återkomsten med färjan vid 17.30 gick vi till våra respektive boenden. Barbro, Monika och jag

strosade senare runt i charmiga Rudkøbing på folk-tomma gator, hittade en anspråkslös kvarterskrog, Efes Café och Restaurant, som ett par äldre (alltså i vår ålder) herrar rekommenderade och åt riktigt väl-lagade hamburgare!



*Ingen trängsel på gatorna i Rudkøbing.*

### 20-21 augusti Ærø

På morgonen möttes vi alla igen vid färjeläget för överfarten till Marstal. Väl framme skingrades vår grupp igen, vissa hade bokat hotell i Ærøskøbing, bl.a. Barbro, Monika och jag bodde i Marstal två nätter, och Anders gjorde en dagstur till Ærø. Ærø var ju dock inte större än att vi sammanstrålade emellanåt med våra reskamrater för pratstunder och värdefulla tips.

Alla nyttjade nog gratisbussen som gick i ganska tät trafik över hela ön, en förträfflig samhällsservice. I Marstal blev man påmind om Carsten Jensens roman ”Vi de drukkade” som utspelar sig där, turistby-rån hade en särskild broschyr med information om platser i Marstal av betydelse för romanen. Marstal var trivsamt men Barbro, Monika och jag konstaterade att Ærøskøbing, som enligt Wikipedia är Danmarks minsta stad med 913 invånare, var charmigare än Marstal, och kanske har en mer intressant historia. Och i Ærøskøbing åt vi resans bästa smørrebrød!



*De charmiga ”badehusene” strax utanför Ærøskøbing.*

### 22 augusti

På morgonen tog vi gemensamt färjan från Søby på Ærø till Fåborg på Fyn. Vid ankomsten gick vi direkt till Öhavsmuseet som även inhyser Informationscentret för den av Unesco godkända globala geoparken Det sydfynska öhavet.

Vi hoppades få frågan om vad som kännetecknar denna geopark besvarad men blev inte så mycket klokare. Kanske är det så att dessa specifika egenskaper inte är direkt uppenbara för en besökare utan specialkunskaper. En googling ger informationen att parken är ”erkänd för sitt unika landskap, sin geologi och sitt kulturarv, som omfattar den berömda randmoränen De Sydfynske Alper och ett stort övervattenslandskap med 55 öar och holmar. Geoparken utnämndes i mars 2024 och sträcker sig över kommunerna Faaborg-Midtfyn, Svendborg, Langeland och Ærø, och fokuserar på att öka lokal stolthet, skapa tillväxt och främja en hållbar utveckling genom att bevara det unika landskapet.”

Efter Öhavsmuseet tog Barbro, Monika och jag bus-sen till Odense där vi sov två nätter.



*Vi gick i HC Andersens fotspår.*

Odense var en mycket positiv upplevelse, vi hade också turen att befinna oss där samtidigt som kultur-festivalen ”Andersen forever” pågick för att högtid-lighålla att 150 år gått sedan HC Andersens bortgång. Vi var på ett par fantastiska föreställningar med sång, musik, dans, akrobatik. Mycket proffsigt, kreativt och berörande.

*Text och foto: Ingegerd Telestam*

## Marstal - i Carsten Jensens spår

Hamnstaden **MARSTAL** på Ærø är fortfarande en levande sjöfartsstad, men skeppsindustrin har minskat betydligt. Storhetstiden för skeppsindustrin var i slutet av 1800-talet. Det var under segelskeppens era. Vi försökte föreställa oss att utmed den berömda hamnpiREN, 1200 m lång, låg fler än 100 segelskutor av trä förankrade, från varven och verkstäderna ljud hammarslag och sågklingor, hästhovar klappade på kullerstenarna. Skeppen lockade med upplevelser till fjärran hav och länder.

Nu var fordonen cyklar och motordrivna två- och fyrhjulingar. Och båtar förstås. Inga verkstadsljud hördes. Några måsar skrånade och vinden slog i linorna på flaggstängerna.

Marstal är idag ett populärt turistmål, speciellt för båtturister. Hamnarna eller marinorna var, när vi var där, fyllda med hundratals fritidsbåtar, stora havskryssare och lustyachter, de flesta från Tyskland. Uppåt 20 000 båtar lägger till varje år. Några tremastade skolskepp såg vi också vid kajerna. Färjetrafiken är intensiv och på Fynhavet kan man "ø-hoppa". Drygt 2 000 fastboende lever i stan idag. "Marstal Navigations-skole" har haft examensrätten sedan 1860-talet. Den nya tar närmare 300 elever.

Författaren, journalisten och reseskildrarna Carsten Jensen", barnfödd i Marstal, har i sitt tegelstens-tjocka bokverk levandegjort stadens historia under 100 år och fyra generationer mellan mitten av 1800-talet och mitten av 1940-talet.

Den historiska romanen "**VI, DE DRUNKNADE**" är en fascinerande bladvändare. Vissa personer och händelser är baserade på verkliga personer, lätt maskerade med andra namn. Byggnader och verksamheter beskrivs som det var då.

Den kände marin- och grönländsmålaren **Carl Rasmussen (1841- 1893)** och hans hustru sedan **1874, Anna Ægidia (1852-1931)**, spelar stor roll i romanen. Man får reda på att Rasmussen "sejlet" till Grönland för att revitalisera sitt konstnärskap. På hemvägen "försvinner" han från däck, där han stått och målat. Hoppade han eller halkade han? Ingen vet. Han efterlämnade åtta barn. Hans målningar drog in mycket pengar, förstod vi. Nån fattig änka var inte Anna Ægidia. Enligt romanen var hon en omtyckt, hjälpsam, djupt troende och respekterad person i samhället. De hade åtta barn. Anna Ægidia bodde kvar i huset på Teglgade 2 till sin död. Därefter bodde en av deras döttrar där under många år.



*Rasmussens bus.*

Utanför stod nu en skylt: **Till Salg**. Vi träffade ägaren som höll på att röja upp i trädgården inför försäljningen.

Ägaren med familj bodde inte där längre utan bodde sedan ett år i Ærøköbing. Huset hade moderniserats och renoverats flera gånger. Rasmussen hade själv ritat huset och inredningen. Ateljéfönstret högst upp var borttaget. Den fria utsikten mot Fynhavet skymdes numera av en jättefuld oljecistern.



*Nuvarande ägaren berättar för Lena.*

Vi fortsatte med havet - Fynhavet- till vänster om oss. Vinden susade och tog tag i trädens lövverk. Endast tyst trafik passerade oss.

Utmed Havnegade finns en jättsten placerad, **Min-desstenen**. Romanens **Albert Madsen**, en mycket central gestalt i allt som hände i Marstal, hette egentligen i verkligheten Albert E. Boye. Stenen är ett tack till befolkningen för att alla tillsammans varit med att bygga den berömda **Havnemolen**, alltså HamnpiREN.

Den är alltså 1200 m lång och består av stora stenar som fraktades ner till hamnen innan isläggningen och som kördes ut på isen på vintern. När isen smälte sjönk stenarna ner och kunde lirkas rätt av oavlönade frivilliga. 1825 påbörjades byggandet. Den blev klar först i början på 1900-talet. Stormfloder och felberäkningar raserade och bygget drog ut på tiden. Det är inte tillåtet att vandra ut på piren.



*Minnesstenen invigdes 1913.*

På hörnet av Havnegade och Prinsensgade ligger det imponerande **Marstals "Søfartsmuseum"**. I boken huserade Albert Madsen där, och huset beskrivs som **Alberts Købmandsgård**.

En gång bedrevs det handel där. Sjöfartsmuseet täcker hela kvarteret inklusive innergården. Föremål från all verksamhet som har med skepps- och varvsindustrin att göra finns samlade där. Det var ju segelskepp av trä man startade med och allt tillverkades av olika yrkesmän. Museet visade allt som hade med Marstals historia som Danmarks näst viktigaste skeppsindustri-verksamhet att göra.



*Sjöfartsmuseet*

I tre stora rum hänger **Carl Rasmussens** målningar. Han var en mästare på realistisk målning. Hans målningar av människor och djur är fantastiska, likaså de av mindre och större segelbåtar på lugnt eller upprört hav.

Man frågar sig hur många sk *kaptentavlor* han målade. Han var då en känd marinmålare. Varje kapten av aktning ville ha en oljemålning av sitt skepp hängande i sin kaptenssalong.

Idag kan man hitta hans tavlor på nätauktioner för allt från € 800 till € 15 000. Det verkar inte vara några miljonbelopp.



*Smakker-båt. Målning av Carl Rasmussen*

Rum för olika andra verksamheter som modellbyggande, fiskeutrustning och fiske, flaskskepp m fl finns.

Vi behövde flera timmar för att gå igenom hela museet. På innergården fanns det plats för barnen att leka.

I kyrkan, **Kirken**, hänger Rasmussens berömda altartavla, som föreställer Jesus som stillar de upprörda vågorna på Genesarets sjö. Runt sig har han lärjungarna. Tavlan kritiserades hårt, bl a för att marstalsborna kände igen flera lokala ansikten hos lärjungarna. Rasmussen hade helt enkelt använt dem han kände som modeller.

Det ansågs också att handen som Jesus håller upp över vågorna ser helt misslyckad ut. Tavlan är från 1881.

I taket i kyrkan hänger också ett antal skeppsmodeller av segelskepp som byggts och ägts av skeppsredare i Marstal. Det var två- och tremastade segelskepp. Modellbygge är en populär hobby. På museet finns ett särskilt rum för modellbyggare.



*Altartavlan av Carl Rasmussen*

**Knud Erik** är annan huvudperson. Hans far omkom på havet. Sedan dess hatade hans mor, **Klara Friis**, havet och gjorde allt för att sonen skulle undvika sjömansyrket. Hon ärvde tillgångarna efter Albert Madsen och kom att bo i Alberts hus, ett pampigt rödstenshus med ”karnap”, ett rund-byggt burspråk, varifrån hon kunde hålla koll på hamnen. Det ligger på Prinsens gade.

Knud Erik blev i alla fall sjöman och det är hans liv romanen följer. Han och hans mor är fiktiva personer.

Brunnen där kvinnorna gömde sig när de trodde att de tyska soldaterna skulle komma finns kvar, men tomten bakom är tom. Vi är nu på Markgade. Vi började prata med Ellen, en äldre kvinna, som höll på att borsta bort spindelväv från fönstren på utsidan, ett vanligt problem. Huset har varit familjens sommarhus i mer än trettio år. Numera hade barn och barnbarn tagit över, men på gården fanns en byggnad där hon huserade. Hon bjöd in oss och visade runt.

Mitt emot henne bodde/bor Carsten Jensen med sin hustru i sitt sommarhus. Vi knackade inte på.

Fantastiskt med de gamla danska städerna är att de flesta husen står kvar, lite sneda och vinda, men fräscht målade. Det är gul- eller rödmålade korsvirkeshus med tegelstensstomme. Eller reviterade vita byggnader. Inga moderna byggnader hade pressats in på de små tomterna.

Det var en njutning att flanera på kullerstenarna bland de vackra husen.

Under vår rundvandring kom vi i samspråk med flera Marstalsbor som var stolta över boken om Marstal, deras stad. Flera sade att de hade läst den, inte bara en gång, utan två eller tre gånger. Många kände igen sig i persongalleriets livsöden.

Vi var oerhört nöjda, vi hade sett en del av det vi ville.

*Text och foto: Yvonne Einarsdotter*



*Brunnen där kvinnorna gömde sig .*

*Huset bakom brunnen är Carsten Jensens*



*Ett typiskt litet hus. Just det här huset kallas Minors Minde. Minor var en lokal välgörare. Det ligger mitt emot Rasmussens hus*

#### **Källor.**

*\*Den lilla broschyren ”I Carsten Jensens fodspor”, där flera viktiga byggnader pekas ut.*

*\*Romanen ”Vi, de druknede”, utkom 2006.*

*\*En turistkarta.*

*\*Info på Wikipedia.*

## Nordiskt i Stockholm — sista oktoberveckan 2025

*Nordens kulturella gemenskap* var rubriken 30 oktober 2025 när Sabina Westerholm, sedan 2019 direktör i Nordens hus i Reykjavik, berättade om sitt arbete.

Sabina inledde med att Norræna húsið är en av de institutioner som sorterar under Nordiska ministerrådet, liksom Nordisk kulturkontakt på Sveaborg, Norðurlandahúsið i Tórshavn, NAPA, Nordens institut i Grönland och NIPÅ Nordens institut på Åland. I Sverige finns ingen motsvarighet, men väl Nordens välfärdscenter och Nordregio i Stockholm samt Nordiskt GenCentrum i Alnarp.

### Nordiska möten

Sista veckan i oktober hölls i Stockholm Nordiska rådets årliga session. Då träffas valda nordiska parlamentariker i rådet som har en rådgivande roll. Samtidigt hålls ett möte med Nordiska ministerrådet i vilket de fem regeringarnas samarbetsministrar och statsministrar deltar. De kan fatta bindande beslut. Färöarna, Grönland och Åland får vara med, men har länge sökt om fullt medlemskap vilket är under utredning. Bägge råden har sekretariat i Köpenhamn. Andra som Föreningen Norden utnyttjar tillfället att samtidigt hålla årligt möte. Ministerrådets mål sedan 2019 är att Norden skall vara världens mest hållbara och integrerade region 2030, ett grönt, konkurrenskraftigt och socialt hållbart område. Ett nytt tillägg från i år handlar om samhällssäkerhet och beredskap i ovisst läge.

### Nordens hus i Reykjavik

Det var intressant att höra Sabina Westerholm beskriva hur de i Nordens hus arbetat tvärsektorielt för att följa målen. En lyckad utställning om återbruk inom arkitektur, *Wasteland Iceland*, nådde ut till en bred målgrupp och den isländska arkitekten bakom initiativet, Arnhildur Pálmadóttir, fick motta Nordiska rådets miljöpris och representera Island vid arkitekturbiennalen i Venedig. Nästa år skall ett tema vara *mull* med konstutställning, utställning för barn, litterärt program och seminarier i samarbete med universitetet. I biblioteket firas inte bara Pippi Långstrumps födelsedag utan till olika projekt kommer årligen 4 000 unga besökare. Ett spännande samarbete sker med en vänskola i Breiðholts täta bostadsområde. Sabina är, som de andra sexton personer som arbetar i huset, nordiskt anställd för som längst åtta år.

För att kunna fortsätta med begränsade resurser och ständigt stigande kostnader krävs samarbete med andra institutioner, till exempel med olika festivaler som grundats i huset, men vuxit ur det. Hörsalen rymmer bara 200 personer, men utnyttjas fortsatt av många och är en omtyckt nordisk samlingsplats. Norræna húsið ritades av Alvar Aalto och stod klart 1968 i myren nära Islands universitet. För att öka nordiska kulturkontakter bjöds på enastående program vilkas motsvarighet då inte fanns i Reykjavik. Huset har fortsatt med det, alltid varit väl skött och välkomnande med ett öppet nordiskt bibliotek och ett kafé. Under Sabinas tid upptäcktes allvarliga brister i byggnaden och det ledde till omfattande renoveringsarbeten, utförda under tre år med stöd från Ministerrådet. Även källaren som rymmer konstutställningar har förnyats och själv skall Sabina vara kurator för en utställning om Alvar Aaltos arkitektur ur samtidskonstnärers perspektiv.

### Nordiska rådets priser

I Stockholm delades Nordiska rådets årliga kulturpriser om 450 000 kr ut. Den isländske pianisten Víkingur Ólafsson, som ofta spelat i Stockholm, fick musikpriset. Filmpriset gick till den färöiske Sakaris Stórá för *Seinasta paradís á jorð* och Vónbjört Vang, också hon från Färöarna, fick litteraturpriset för sin diktsamling *Svört orkidé*. Inom barn och ungdomslitteratur fick svenska Sara Lundberg pris för bilderboken *Ingen utom jag*. Miljöpriset gick till det danska initiativet *Gronne Naboskaber*.

I Norðurlandahúsið i Tórshavn stod glädjen högt i tak över de två färöiska priserna, men varken möten eller priser fick större plats i svenska media. Är manne nordiskt kultursamarbete ett särintresse?

Det var medlemmar i Föreningen Natur och Samhälle i Norden som fick höra Sabina Westerholm berätta i samarbete med Dansk Forening och Föreningen Norden i Stockholm hos Studieförbundet Vuxenskolan på Tjärhovsgatan i Stockholm.

*Nanna Stefania Hermansson*

## Naturskydd och hembygdsvård, tankar 1927

*Jag går igenom gamla papper, och bland allt som samlats i sedimenten har jag hittat min fars (Ivar Elvers) uppsatsböcker från gymnasiet. En av dem, skriven sista terminen i fjärde ringen då han var 17 år, har litet bärning på FNSiN:s intresseområde – den handlar om naturskydd och hembygdsvård. Den fick ett ganska lågt betyg, och lärarens kommentar är "Varför välja detta ämne? Förf. 'klarar' bäst naturvetenskapliga." (min far disputerade också sedermera i botanik). Men kanske kan det ha litet intresse att se dessa funderingar som nu har nästan 100 år på nacken. Litet roligt är det att bl a Gotska Sandön nämns som exempel på nationalparker, när uppsatsen skrevs fanns det 15 st i Sverige (mot nu 30).*

*Erik Elvers*

### Uppsatsen

Den strävan, som i vårt land gör sig gällande att bevara det, som är gammalt och svenskt har under de sista årtiondena fått många tillfällen att träda i dagen och mot all den utländska, mer eller mindre värdefulla kultur, som genom de nu för tiden så bekväma kommunikationerna spridas längre och längre in i landet, söka bevara den svenska. Det finns också i Sverige många, som äro intresserade för denna vår gamla kultur, och som beslutat att försöka rädda och bibehålla den. Det ligger då närmast till hands att vårda särskilt den egna hembygden och försöka bevara dess gamla seder och bruk, dess mera märkliga byggnader, dess fornminnesmärken o.s.v. För detta mål verka särskilt hembygdsföreningarna runt om i vårt land, och intresserade medlemmar i dessa kunna utföra ett storartat för att samla märkliga föremål från och sprida kännedom om sin hembygd. Det största arbetet av detta slag är väl Artur Hazelius! I Nordiska museet ha gamla föremål, klädedräkter o. dyl. blivit bevarade, och på "Skansen" ha många märkliga gamla byggnader från olika selar av landet blivit sammanförda och istandsatta. I detta fall har sålunda till "hembygden" räknats hela landet. Men motsvarigheter i mindre skala finnas också, och jag vill bara nämna som exempel Julita skans i Södermanland. Man kan icke annat än beundra dessa många, som ägnat ett helt liv åt att söka bevara det gamla och traditionsmättade och ibland fått väcka till liv nästa förgättna folkseder. Att intresset för detta arbete är så stort visas väl bl.a. av att numera hembygdskunskap ingår som läroämne i folkskolan.

Medan hembygdsvården särskilt sysslar med kulturminnesmärken, berör, som ju namnet anger, naturskydd i stället naturminnesmärken. Dessa två verk-

samhetsområden kompletterar nog varandra rätt mycket, men olikheter dem emellan finnas dock. Hembygdsvården uppkom särskilt som skydd mot den moderna kulturen, men naturskyddet behövdes nog långt tidigare, då ju naturen blev utsatt för vandalism även förr i tiden. Naturskyddet blir nog också i mycket högre grad än hembygdsvården en strid, ty ingen kan väl t.ex. ha något emot att folket köper och utställer gamla föremål eller tar reda på gamla sedvänjor eller tecknar upp gamla folkmelodier, men däremot har nog vägbyggaren svårt att förstå, varför han icke kan få bygga en väg rak, vilket ju vore det mest praktiska, bara föra tt därvid några månghundraåriga ekar skulle få lov att försvinna, och bonde, som råkar ha en orchidérik löväng på sina ägor, begriper nog icke. varför folk vill, att han icke skall låta sin boskap beta där. I detta fall kan man ju icke heller gärna begära, att han skall låta sin mark ligga oanvänd, utan här blir det knappast något annat att göra för naturälskarna än att försöka samla ihop pengar och inköpa det ifrågavarande området. På så sätt blir det nog i många fall, där icke staten kan förmås att medverka genom t.ex. fridlysning eller anläggande av nationalparker (såsom vid Abisko och Gotska sandön), enskildas offervilja och intresse för saken, som får träda i dagen. Naturskyddet verkar sålunda på ett mycket vidsträckt område, och där finnes oerhört mycket att göra. Många vackra resultat ha redan vunnits, men en stor del återstår ännu. Framförallt, anser jag, borde det ingripa mot den hänsynslösa skövling av naturen, som fortgår år efter år i områdena kring de större städerna, och som gjort, att floran kring dessa blivit fattigare och fattigare. Å andra sidan gå kanske somliga naturälskare väl långt, då det gäller att skydda och fridlysa, men denna överdrift är måhända nödvändig som motvikt mot de alldeles onödiga eftergifter åt andra hållet, som stundom göras.

Såväl hembygdsvården som naturskyddet äro värda all den uppmuntran de kunna få, och man får hoppas, att de skola lyckas att bevara åt eftervärlden gammal svensk natur och kultur,

*Ivar Elvers*

## Böcker

### Tant Valborg bar alltid turban när hon gick bort.

**Gustav Bergström: Norstedts, 2024** (ca 290 sidor).

I NOS nr 2/2025 skrev jag om en bok, *Huset mitt i byn*, som handlade om Kooperationens uppgång och nedgång med kopplingar till författarens familj som varit aktiv i rörelsen i Ångermanland. Boken blev därmed också en skildring av livet på den norrländska landsbygden under flera årtionden.

Jag har nyligen läst en litet besläktad bok med den långa titeln i rubriken ovan och den kortare underrubriken *En berättelse om en by*. Byn i fråga ligger i Norrbotten, innanför Luleå, och boken handlar både om den och om författarens arbete med att sätta några gamla och illa medfarna lador i stånd. Han arbetar med just byggnadsvårdsfrågor och har varit medförfattare till bl a boken *Gör om gör rätt – Landet runt med renoveringsraseriet*. Ungefär hälften av den nu aktuella boken handlar om hans (pietetsfulla) renovering av ängsladorna under en sommar, ungefär hälften om hägkomster från hans uppväxt på 70- och 80-talet på släktgården i byn.

Jag har ingen lada, och hade jag det skulle jag inte ge mig på att försöka sätta den i stånd om det behövdes. Den delen av innehållet var ändå intressant, men det som gör att jag ägnar boken några rader här i NOS är den ömsinta skildringen av byn för knappt 50 år sedan, med det litet vemodiga konstaterandet att ladorna kan återställas men inte det gamla samhället där butiken där lades ner och ersattes av en varubuss som kom ett par gånger i veckan, men även den försvunnit liksom många butiker i grannskapet.

Bussen har fått en modern uppföljare i form av en dygnetruntöppen minibutik i en grannby, för att komma in och handla tarvas en app på telefonen. Den butiken är ungefär lika stor som varubussen, men den stora skillnaden är att nästan hälften av den upptas av ”läsk, godis och andra dåligheter”, det hade inte gått för sig på 70-talet då man köpte en läskedrycksback vid jul och midsommar och drack dess 25 flaskor med stor andakt. Och under en semester, då man åkt ända till Lufta camping vid Änäset i Västerbotten, köpte den unge Gustav en Malaga pinnglass med smak av romrussin som dock var hemsk (minns någon av NOS-läsarna den?, jag gör det inte). Man höll sig mest till nyttigheter, och bakade bl a tunnbröd (på 20 l degvätska).

Tiden är inte avlägsen, men tillvaron så långt från dagens.

Författaren har ett starkt intresse för både mekanik och musik, vilket också återspeglas i texten.

Till släktgården hör några mindre skogsbestånd. Författaren har velat göra en varsam avverkning utan kalhyggen ”men sådant trams har skogsägarorganisationen bara fnyst åt”. Han konstaterar att träden nu avverkas så tidigt att splintveden inte hinner utvecklas till röttålig kärnved, men frågar sig också om det är värt att låta träden stå ytterligare några årtionden så att man får virke som kan användas t ex till paneler som håller 150 år i st f 50 år – risken är stor att de kommer att bytas ändå för att husägaren vill ha annan sorts panel eller ny panel för att huset skall se fräscht ut, få uppskattar idag trävaror av hög kvalitet. Detta är en av bokens tänkvärda funderingar!

*Erik Elvers*



*Skörd med lie. Bilden är tagen i Bakvattnet i Jämtland 1957, alltså litet tidigare än händelserna i byn som beskrivs i boken, men jag minns att mina föräldrar sade att jag skulle titta och fotografera för att det nog var enda gången jag skulle få se hur man skördade med lie. Och det hade de rätt i.*

*Erik Elvers*

### Runö i Rigabukten

**Martin Ahlstedt, Korpen, 2025** (ca 400 sidor).

I FNSiN:s stadgar sägs att områden med historisk eller annan anknytning till länderna i Norden är föreningens huvudsakliga intresseområde. Ett sådant område är Estland som föreningen besökte redan 1989 (resan följdes av utgivningen av boken *Natur och samhälle i Estland*). Sedan följde en cykling på Ösel

1991 och ännu en för ett par år sedan i de gamla svenskbygderna på västkusten med staden Hapsal som bas. Resorna har avrapporterats i NOS 1989/4, 1992/1 respektive 2024/1, läs dem på <https://fnsin.nu/gamla-nosar/>.

En estländsk utpost dit FNSiN (ännu) inte kommit är Runö i södra Rigabukten, även om vi faktiskt inte var så långt från den när vi 2015 cyklade i Lettland (se NOS 2015/4) och bodde två nätter nära Domesnäs / Kolkarags: den lilla ön (12 km<sup>2</sup>) ligger bara 37 km NO om orten Kolka. Efter Balticums frigörelse från det ryska tsarväldet efter första världskriget diskuterades om ön skulle tillhöra Estland eller Lettland, den rent svenskspråkiga befolkningen hade gärna sett att ön blivit en del av Sverige.

Öns namn tros komma av det lettiska ordet *romis*, säl. Säljakt var ett viktigt näringsfång för öborna, en likhet mellan Runö och Gotska Sandön. Det finns flera, ön har långa sandstränder och den 40 m höga fyren på Runö kommer från Eiffels firma i Paris (Heidenstam som byggde Sandöns Norra fyr hade gått i skola hos Eiffel). Möjligen besökte Albert Engström ön under en tur längs baltiska kusten 1910. Författaren konstaterar att Runö är beroendeframkallande vilket är samma känsla som många av oss i FNSiN har om Sandön.

Jag läste nyligen en nyutkommen bok om ön och här följer några rader om den.

Martin Ahlstedt, som är lärare och författare, tillbringade sin barndoms somrar på en enslig udde på Aspö i Blekinge skärgård, och hade då ibland stått på Krokudden och sett ut över havet bortom vilket Polen och Sovjet låg och reflekterat över hur anorlunda livet var där. Om Runö, instängd bakom järnridån, visste han då ännu inget. År 2016 gjorde han en första resa längs estniska kusten och fann att ju mer han lärde sig om den ganska okända minoritetsgruppen estlandssvenskar desto mera ville han lära sig, och allmänt dras han till platser där det finns ett samspel mellan natur och kultur, där människorna och platsen som de bott på har format varandra – en inställning han delar med FNSiN.

Så var han på Runö runt midsommar 2024 och boken innehåller intryck från de dagarna och framför allt en innehållsrik beskrivning av öns historia och det strävsamma och ibland smärtsamma livet där, uppdelad i avsnitt om den kurländska, svenska, ryska, estniska och sovjetiska tiden som förgått den nya självständigheten. Det finns också bl a ett avsnitt om framtiden.

Boken gör utblickar mot andra delar av Aiboland,

alltså svenskbygderna i Estland. Ormsö nämns några gånger, och även Maria Murman som FNSiN-gruppen 1989 fick träffa. Några sidor ägnas Hapsal. Renovering av en del byggnader på Runö görs med hjälp från Aibolandsmuseet där – som vi besökte 2023 – och det nämns en Lydia Kalda därifrån, rimligen samma Lydia som hjälpte oss när det efter första natten i Hapsal råddade till sig med vårt boende (se NOS 2024/1).

Det finns också ett kapitel om språket, med paralleller till andra minoriteter som vid dansk/tyska gränsen, i Tornedalen och Svenskfinland. Runö var – och är – mycket isolerat och runösvenskan, runskan, har drag som inte finns i de andra aibolandsmålen. Jag kan skjuta in att mina föräldrar tillbringade en del av sin bröllopsresa (1936) på Runö och jag minns att min mor någon gång nämnde att efter ett par veckor började hon förstå litet av vad som sades.

Författaren deklarerar tydligt att han är mera intresserad av människor än av ”vildmark”, och tonvikten i boken ligger också på samhälle (dess organisation, språk, levnadsförhållanden...) och inte på natur. Det sägs så gott som inget om växt- och djurliv, vid ett besök på udden Staksnäs i NV ser han en mängd fåglar och beklagar att han inte är ornitolog så att han mera detaljerat kunna beskriva den scen som spelas upp, nu får han nöja sig med att ”ljudet kunde utgöra ett verk inom noisemusik”.

Ön är Estlands minsta kommun, med ca 70 invånare som alltså skulle kunna rymmas i ett måttligt stort lägenhetshus. Som jämförelse kan nämnas att antalet år 1710 var 293, år 1711 efter pesten 80 men som mest 389 personer år 1842.

Det avslutande kapitlet framtid tar upp en del planer, som utveckling av energiproduktion, algodling, mat och dryck med ingredienser från vad ön erbjuder, allt med hållbarhet som ledord. Man vill också värna om språk- och musiktraditioner, och författaren skriver att det finns en hoppningivande idériedom på ön. Turister och sommargäster är avgörande för dess framtid, och möjligheterna att ta sig dit håller på att förbättras med modernisering av både hamn och flygplats.

Det är kort sagt en mycket intressant och tankeväckande bok om ett udda och okänt hörn av Norden. Kanske kan ön bli målet för en föreningsresa, men börja med att läsa boken!

*Erik Ehlers*

## Vitön

**Bea Uusma, Norstedts, Bokuspris 349 kr.**

För några år sedan hörde jag Bea Uusma hålla föredrag om sin första expedition för att klarlägga vad som hände med Andrée-expeditionen. Efteråt berömde jag henne genom att beskriva hennes tillvägagångssätt som en praktisering av Sherlock Holmes ideal, alltså en kombination av perfekt observation och perfekt logiskt tänkande. Jag tror att hon uppskattade det.

I sin nya bok *Vitön* visar hon minst lika tydligt detta tillvägagångssätt.

Flera omdömen kommer osökt in i mina tankar, när jag läser: äventyrlig, makaber, tragisk, hjärtskärande, djärv, viljestark, kompetent, gedigen och personlig.

Hela projektet är ett enskilt risktagande som ligger bortom min föreställningsförmåga. Det kräver – och får – tillgång till nutida forensisk kriminalteknisk och osteologisk expertis. DNA-analys, AI, röntgen, drönare, skelettsökhundar – och isbjörnsvakter!

Redogörelserna för fynden och analyserna av mänskliga kvarlevor och trasiga tillhörigheter känns makabra men ofrånkomliga. De medkännande erinring-

arna om de efterlevande anhöriga, i synnerhet Nils Strindbergs fästmö, är hjärtskärande.

Boken om Vitön är också i mycket hög grad en djupdykning i Bea Uusmas personliga, och unika, passion för att lösa ett mysterium, hennes ofattbara djärvhet, men också hennes eftertankar och tvivel.

Boken är en tegelsten (väger drygt ett kilo), men trots sin omfattning är den inte svårläst. Tvärtom. Medicinska, osteologiska, toxikologiska och tekniska fakta varvas med dagboksanteckningar och resultatet är en riktig bladvändare. Den grafiska utformningen med växlande, överraskande textsättning och frapperande bilder ger en inlevelse som ingen vanlig fackbok kan förmedla.

Den är en berättelse om en enastående viljestyrka, övertalnings- och samordningsförmåga.

Min enda, ynkliga, invändning har att göra med vissa språkliga detaljer. Det är en gedigen rapport om allt som kunnat grävas fram om Andrée-expeditionens haveri samt om Bea Uusmas forskningsinsatser.

En ytterst fängslande skildring. Är detta slutet på historien? Jag tror inte det.

*Anders Scharström*

## Hur gick det?

### Djurkyrkogården

Vi var sju personer som i behagligt väder gick från Lindarängsvägen till Djurkyrkogården och därifrån vidare till Djurgårdsbrunn.

Vandringen inleddes i kanten av Ladugårdsgårde och fortsatte på lugna skogsvägar, tidigare helt okända för de flesta av oss – vi upptäckte tillsammans. Det är oskattbart att dessa miljöer finns kvar bara 3 km fågelvägen från Sergels Torg. Stockholmarna har allt skäl att vara tacksamma mot Förbundet för Ekoparken, utan det hade vi inte haft kvar den lunga som Nationalstadsparken är. Vi vandrade i sakta mak och hade gott om tid att se på både vanliga och ovanliga träd och andra växter.

Djurgårdens Djurkyrkogård är med sina 12 000 m<sup>2</sup> och 150 års ålder kanske världens största och Sveriges äldsta igång varande aktiva begravningsplats för husdjur. Läs gärna om den på <https://www.djurkyrkogarden.se/> (och besök den ännu hellre!).

*Anders Scharström och Erik Elvers*

### Grönland i geopolitikens Arktis

Vi har kanske trott att vi varit någorlunda informerade om Grönland, men nu fick vi en ordentlig fördjupning av Grönlands inrikes- och utrikesrelationer sedan 1940. De första åtta åren efter andra världskriget togs de första stegen mot avkolonisering och integration med Danmark men då fick också USA också sin militärbas i Thule. Vi fick en detaljerad skildring av vägen till ”selvstyre”, till utträde ur EU, folkomröstning om återinträde, och vidare till den nu aktuella ”Rigsfællesskabets Arktiske strategi”. Samt naturligtvis de högaktuella initiativen från Donald Trump och reaktionerna på dessa.

Maria Ackréns föredrag blev en publiksuccé. 65 personer fyllde Norska kyrkan. (13 från FNSiN). Programpunkten genomfördes i gott samarbete med Dansk Forening och Föreningen Norden i Stockholm.

*Anders Scharström*

## Trädvandring i Bergianska Trädgården

Vi elva, som träffades utanför Lilla Freskatis kolonierområde nära Universitetets tunnelbanestation, var flest gamla FNSiN:are, men en tämligen ny och en blivande medlem hade också anslutit sig. Första trädet blev den gamla eken inne i kolonierområdet, som såg ut att må bra, men en lång gren behövde stötts. Vi valde sedan den vackra skogsstigen, som följer Brunnsvikens strand. Där såg vi fler ekar både gamla kullfallna och yngre i god kondition. Vi kom in i Bergianska trädgårdens område och strax kunde vi glädjas åt flera valnötsträd, som verkade trivas i en av den förste professor Bergianus alla bergsgrottor.

Vi gick mot Victoriahuset, följde dammen, gick mot Edvard Anderssons växthus, gick in till Gamla Orangeriets baksida. Vi följde Weit Wittrocks väg mot Professorsvillan, där vi beundrade den 500-åriga eken. Vi bestämde då att förkorta den tänkta vägen och vi gick alla ner till Japanska dammen. Där gick vi över ön och förbi det fantastiska trädet, trollhasseln, som blommor redan i februari-mars och då lyser gul på långt håll. Från Japanska dammen gick vi direkt mot de två praktiska bänk-borden strax norr om institutionsbyggnaden.

Av ren slump visade det sig att vi sex, som valt det större bordet, alla kände Hans Weimer – Hasse, som gick bort i augusti i år. Det blev en allvarsam fika. Sedan var det dags att titta närmare på de fem återstående träden, bland andra den välväxta ginko biloban.

Vid äppleallén skingrades gruppen, och då hade vi gemensamt glatts åt fler än 25 olika träd.

*Eva Innings*

## Gammalsvenskby

Gammalsvenskbyns historia är en mycket sorgetyngd historia, alltifrån början på 1780-talet fram till, och inte minst, de allra senaste årens invasionskrig. Det började med att de svenskspråkiga fördrevs från estländska Dagö med lögnaktiga löften om ett bättre liv i Ukraina. Svält, epidemier, krig, fattigdom blev verkligheten. Sedan snart fyra år lider Ukraina och Gammalsvenskby av det ryska anfällskriget.

Idag (när detta skrivs) finns tre personer kvar i byn – utan möjlighet att komma därifrån och utan tillgång till mat eller andra förnödenheter.

*Sofia Hoas* är inte enbart oerhört kunnig. Hon är också i flera avseenden en beundransvärt hängiven person. Med rötter i Gammalsvenskby – hennes farföräldrar kom därifrån – leder hon föreningen Svenskbyborna som oförtrutet samlar in medel och

livsnödvändiga artiklar till byns invånare, varav de allra flesta är på flykt, några också i Sverige.

En nog så väsentlig insats är att sprida kunskap om den svenska folkspillran vid Dneprs strand.

Fler borde ha hört detta angelägna vittnesmål. Vi blev – efter flera återbud – 17 deltagare som under stort allvar tog till oss Sofias berättelse.

FNSiN har efteråt skänkt ett belopp till föreningen. Ytterligare bidrag är mycket välkomna och kommer till stor nytta. Svenskbyborna. [www.svenskbyborna.se](http://www.svenskbyborna.se).

E-post, [kontakt@svenskbyborna.se](mailto:kontakt@svenskbyborna.se)

Plusgiro: 187879-2. Swish: 123 437 61 41

*Anders Scharström*

## Lars Jonssons fågelbilder

Vi var, konstigt och tråkigt nog, bara två som njöt av Lars Jonssons bilder i den stora utställningen *Invisiblis* på Liljevalchs. Bilderna spände över en lång tid, några var från 90-talet, en angavs vara från hösten 2025 (trots att utställningen öppnade i början av sommaren (!?)). Konstnärens förmåga att fånga detaljer, både i fråga om fåglar men även i landskapsbilder, är imponerande. Han har uppenbarligen en faiblesse för de eleganta skärfläckorna, många bilder visade sådana som verkade stå och meditera i olika strandbryn!

*Erik Elvers*

## Digital ID för alla

Vi var ett femtontal personer som fick höra ett mycket intressant föredrag av Maja Bryntesson som är forskare vid Nordregio. Hon har varit med och tagit fram en rapport om hur digitalt ID har hanterats i tre områden i Norden, Färöarna, Åland och Grönland. Tre områden som till viss del är autonoma men ändå till en viss del styrda av sina moderländer.

Vi kan tycka att Digitalt ID är en enkel sak att hantera men Maja berättade om hur dessa områden valt helt olika vägar för att införa och använda det. För Grönland och Färöarna har drygt 80 % av befolkningen D-ID. För Åland finns det inga siffror redovisade men det är troligen i samma storlek.

Många av de problem som redovisades finns även hos oss. Digitalt ID är enkelt att säga men svårare att genomföra. Något som man vanligtvis inte tänker på. Är det någon som vill läsa rapporten, vilket jag rekommenderar, så finns den att gratis ladda ner från, <https://nordregio/publications/digital-identity-for-all>

*Eric Bolander*

# Program

## VÄNSKAPENS HAV

Tisdag den 20 januari klockan 18

Vuxenskolan, Tjärhovsgatan 6

I takt med att omvärldsläget blir alltmer osäkert växer också insikten om att Östersjöländerna har en djupt rotad gemenskap. Vänskapens hav är en bok som lyfter denna gemenskap med berättelser från Östersjöns kust och vatten. Blev Sverige rentav koloniserat från öster? Hur såg båtarna ut, och hur byggdes de? Hur kunde man färdas mellan länderna och hur växte lotsväsendet fram? Posten förmedlades länge med livet som insats, men plötsligt var den optiska telegrafer snabbare. Och vilka människoöden utspelades väl inte bland kusternas befolkning, i Sverige och Finland men även i Baltikum.

Om allt detta berättar *Vänskapens hav*. Syftet med boken är, förutom att sprida kunskap, att bidra till Baltic Waters arbete med att förbättra miljön i Östersjön.

En av medarbetarna till boken är *Jesper Sannel*, som nu gästar oss för att berätta mer om bokens innehåll och tillkomst. Boken kommer att finnas till försäljning.

**Föredrag och fika 50 kronor.**

**Föransmälan <https://fnsin.nu/anmalan/>**

Kontaktperson: Anders Schærström ; 070 693 9128; anders.schaerstrom@telia.com

Samarrangemang med



## ASAGUDAR, MÖRDARE, DÖSAR OCH SÄLKOR—FEMINISTISK OMDIKTNING

Tisdag den 3 februari klockan 18

Vuxenskolan, Tjärhovsgatan 6

”Måttugar mejjar/mäktiga mör” är ett citat ur eddadikten *Völuspá*, och dessutom titeln på en litteraturvetenskaplig avhandling av professor **Helga Kress**.

Många i Sverige förknippar det forntida Island med manliga hjältar, äventyrliga upptäcktsfärder och våldsamma strider. Men spåren av starka kvinnor finns i den fornnordiska litteraturen, inte minst i eddadikten. Denna insikt har (utöver forskningen) lett till ett antal litterära omtolkningar.

**John Swedenmark** är översättare från isländska med djupa kunskaper om landets historia och litteratur. Han tillämpar Kress' tankar på de fyra diktsamlingar av **Gerður Kristný** som han har översatt: *Blodhov*, *Dräpa*, *Själamässa* och *Sälkon*, varav den förstnämnda till och med har blivit en miniopera, skriven av Karin Rehnqvist för Lena Willemarks röst.

**Föredrag och fika 50 kronor**

**Föransmälan <https://fnsin.nu/anmalan/>**

Kontaktperson: Anders Schærström, 070 693 9128; anders.schaerstrom@telia.com

Samarrangemang med



## NORDISKA MUSEET – NORDBOR

Söndag 15 mars kl 13.30

Denna permanenta huvudutställning öppnade för ett par år sedan men den är omfattande – den sträcker sig i 27 rum genom hela översta våningen på museet – så det är inte säkert att de som redan besökt den hunnit se allt, i alla fall upptäcker vi den eller delar av den tillsammans idag.

Den berättar om människorna och livet i Norden under 500 år, utifrån hur faktiska personers öden formats i samspel med naturen och klimatet.

Museet stänger kl 17 men vi kanske hinner med att jämföra våra intryck på caféet som avslutning.

Läs mera om utställningen på <https://www.nordiskamuseet.se/utställningar/nordbor/>

**Föransmälan senast torsdag 12 mars till <https://fnsin.nu/anmalan/>**

Kontaktperson erik.elters@gmail.com eller sms 0738-526399 (ring intel!).

**OBS! Programpunkter kan tillkomma eller ändras**  
**I så fall kommer besked att gå ut med e-post till all medlemmar som vi har e-postadresser till.**  
**Föransmälan är ett bra sätt att försäkra sig om att få vetskap om eventuella ändringar eller kompletterande upplysningar.**

Avsändare: Föreningen Natur och Samhälle i Norden  
c/o Erik Elvers Illerstigen 28, 170 71 SOLNA

## Gotska Sandön 2026

Förliden sommar gick Sandö-båten bara två månader, 17 juli - 18 augusti (p g a inblåsning i alla fall en dag längre än planerat!). Nästa år är det möjligt att säsongen blir längre, slutet av maj till månadsskiftet augusti / september är tänkbart. För dem som vill komma (tillbaka) till Ön kan det alltså vara skäl att fundera på när man vill åka.

Ev frågor och synpunkter på tid för gemensam resa ställs till Erik Elvers. Han kommer inte att leda en ev resa men försöker samordna synpunkterna så att om möjligt intresserade kan resa samtidigt.

Skriv till erik.elvers@gmail.com.

## NOS tipsar

### Mariehamns litteraturdagar

Nu finns programmet för Mariehamns litteraturdagar 2026 tillgängligt. Programmet ser omfattande ut (18-22 mars) Temat blir *Skuggor och skimmer*.  
<https://www.litteraturdagarna.ax/mariehamns-litteraturdagar-19-22-mars-2026/>

Programmet är till stor del gratis. Vissa inslag ska bokas. Var och en kan lätt boka resa och logi. Jag hoppas kunna vara där.

*Anders Scharström*

